

naas - maas

SATRUSTEGI jaunaren EUSKALTZAINDIAN sartzea

LUZAIDE-n

Irailla-ren 15-garrenean ospatu zen Nafarroako erri ortan euskal jai xarmagarri bat. Jose M. Satrustegi, Luzaideko apezaren Euskaltzaindian sartzea. Euskalari ezagunak itzaldi gotorra egin zuen Erriko etxean, "Otoitz ttipiak" gaia artuz. Lan ederra egin du gure adiskideak, andik eta emendik, jentillen denborako kutsua duten otoitzak, izketak, esakerak eta ipuinak bilduz.

Irigarai jaun euskaltzainaren gain zegoen iardespena. Itzaldi sentikor batean ongi etorria egin zion Satrustegi jaunari; beronen (eta bere erretorearen) euskerarekiko merezimenduak goraki aipatuz.

Satrustegi jauna SAKANA-Arbazu-n jaio zen 1930 urtean eta Iruñeko apezgaitegian ordenatu eta, bere errian 1955 urtean bere meza berria eman zuen. Madotz-en iru illabete bete ondotik, Luzaidera izendatu zuten eta orduz geroztik or daukagu lan ta lan, euskalari bezala eta apez kartsua bezala.

Luzaideko seme oroitua eta euskal idazlari betea izan zen Manezaundi aipatu zigun eta azkeneko bere aita eta ama oroit-arazi zitun Irigaraiak, bere euskal irakasle bezala. Larreko-k bereziki (itzlariaren aita) ats andiko lana egin zuen euskararen onerako; orduko aldizkarietan ameka lan argitaratu zitun, euskara garbi eta errikoi batean.

Iastatu nai dutenendako or dabilla liburu pollit bat *Prosistas Navarros* deitua, berriki argitara emana, *Larreko* eta *Manezaundi*- (En-

rique Zubiri)-ren irakurgai ederrenez betea, Nafarroako euskara erri-
tarrean emanak.

Besta gaitza prestatu zuten luzaidarrek, eta jendealde aundia bildur
zen, mugaz bi aldetatik eta Iruñetik eta Gipuzkotik ere. Bolantak
ibili zauzkigun goiz eta atsalde, beren *iantza-iauzi* ederrak erakusten.
Erriko etxe berean izan zen oturuntza, eta berreun baiño geiago bazkal-
tiarren artean bazen kantu eta arramantza. Tartetan aritu ziren Xal-
bador eta Mattin famatuak ere. Labeguerie deputatu frantzes-euskualdu-
nak ele sarkor batzu esan zituen bestaren karietarat.

Eta bukatzeko, Euskaltzaindiaren buruzagi den Lojendio donostiar
ospetsuak, bere eskuara liraiñ eta borobillean bestari zoazkon ele
unikigarriak esan zituen; ondotik irakurriz andik eta emendik artu-
tako zorionezko gutunak Satrustegi jaunarendako.

* * *

“*Antso Azkarra*” Pasturala, Gotaiñ-en

Agorraren 4 garrenean, jaundone Iztebe egunarekin eman zuten
Ziberoko xoko xarmagarri horretan SANTXO AZKARRA delako
Pasturala berria. Egun atsegina zagoen, iguzkiak ezpaitzuen geiegi
distiratzten; hala etzen ainbat nabari, zelai horietan maizegi jasan
behar izaten den bero sapa.

Euskaldunen teatro berezia, jatorra eta egiazkoa dira pasturalak.
Aro-erdi mediebal-eko gau urrun haietarik mendez mende euskal
izpirituaren disdira hunkigarrian ziberotar artista paregabeek gut-
raiño kontserbatua. SANTXO AZKARRA pasturala (edo euskal-
dunki esateko ANTZO AZKARRA) Mark LEGASSE-k frantzesez
egina da eta Etxahun koblakariak *uxkarazko* bertsu ederretan berriki
moldatua.

Gotaiñ-en ziberotar antze-lariek ezin ederkiago, ezinago klarki
eta xarmanki eman ziguten *trajeria*. Ondoan nituen bi giputz adiski-
deek ontsa aski jastatu zuten halaber, zibero-izpiritu zorrotz eta bar-
nakorra; ezta ala adixkideak?

ANTZO AZKARRA delako pasturalan kondatzen daukute Nafa-
rroako *Sancho el Fuerte* delako errege haren garaipen eta arranku-
rak, beltzak eta xuriak, Marok eta Andaluziako maurien lurretan
ibilitako maitakeriak, musulman prinzesa batekin ezkondu arterai-
ñoakoak.

Baita *Antso zuhurra* edo *Sancho el Sabio* deitu Nafarroako erre-
gearen amuruskeriak ere, Ondarribiko Justiz-ederreko alaba batekin.
Azkeneko, Antso Azkarra erregearen zinak eta minak, Gaztelako

errege Alfontsoek ekendu ziolakoan Euskalherri-puska aundi bat (Araba eta Gipuzkoa) Nafarroakoa, jostakerietan zebillela egoaldean musulman andere ederren artean.

Errege aundi hunen biotza eta kemena ikusten ditugu ere, ebasgoak eta gaixtakeriak aantzurik, Alfontso VIII erregea laguntzen duenean Navas de Tolosa gataska famatua garaitu arteraifio.

Tartetan kantari eta dantzari agertzen zauzkigu jokolariak, mendi eta zuaitz ederrez inguratu *Tiatre* agerian, aldez beialako greko tankera batean. Ziberotarrek beren kanteeri ematen dieten yasta eta ezti-tasuna ezin da asmatu, emengo Korral polifonikak xoilki entzuten ba dira.

Komeni litake diskotan artzea Pasturalen bukaeran ematen oi dituzten kanta samur horiek; *divismo*-rik eta garrasi bortitzik gabe. Gure kantak eta bide batez gusto leun eta on bat euskaldunen artean edatzeko bide oberena zaigu, *unisono*-an edo *duo* gisara xoilki ematen baitituzte.

* * *

Altube euskaltzaiña hil

Oroitzapen bero bat nai diogu euskaltzain eta langille aundia izan zen ALTUBE-tar Seber jaunari eskeifii. Joan den iraillean hil izan da GERNIKA-n 85 urtetan, eta sortua zen Arrasate-Mondragoen. Euskalari jakituna izan zen, Gernika-ko soñitaldearen abiatzaile, eta bai hiriko alkatea ere. Etzen alderdikaria, uste izan den bezala, eta Urkijo jaun zenari entzun izan dizkiogu bein baiño geiagotan, gure euskalari giputzarendako, goratzapenik aundienak.

Erbesteko izkuntzalari jakintsunen irakaspenak urbildik segitzen zituen. Euskaltzaindian Altube jauna azken dembora oketan zaarrena zen, eta merezimendu geienekoa. Beraren goratarrez gure Akademia Gernikan batzarre berezi bat prestatzen ari zen egunetan beretan, hil zaigu maixua.

Bere lan luzea, "*Erderismos*", *La vida del euskera*, *El acento vasco*, eta aldizkarietan daudezin gaiñerako euskal irakurgaietan bildua dago; euskera errikoi eta emankor baten aldeko lana. Arantzazun orai berriki A. Villasantek egin itzaldia argitaratzean, irakurleak oartuko dira Altube-ren irakaspenak zenbatetaraino diren premiatsuak, egun be-rean. Hala ere esan bearra dago ioskera kontu hortan ertsiegi zebillala, itzeen ordenean idazlariaren egalak motxegi ebakiz.

Irakurgai agortu horien argitaratzea, Altube zenarendako goratzarrerik emankorrena litzake.

* * *

Arnald STEIGER hil

Aurtengo maiatze-aren 6-an bat-batean hil zen Madrilen, Zurich-eko Irakasle izana eta Madrileko, oiez-besteko Unibersitate-katedratiko Aillande Steiger jauna. Arabe eta roman-izkuntzetan jakituna, ikaste horien bitartez etorri zen euskera-eremuetaraino. Euskaldunen artean etzen batere arrotza eta euskara-errotan barna ere zerbait sartua zen, bere "*Die baskische Sprache*": 1956 urtean argitaratu obrak erakusten digun bezala.

Azken aldi otan Euskera-atlas delakoa abiatzera prestatzen ari zen, Mitxelena gure lankidearekin batean. Jende-artze aundiko jauna ginenen gure adiskide zena, eta biziki gizon laketa.

* * *

Donostiako Euskal jaiak

Donostiako Erriko-etxeak edo Kontseiluak Iraillean urteoro prestatzen dituen euskal bestak, azaldu bezala iragan dira. Denetarik izan da, populuarendako (Atx!) jostakeriak eta ikasientzat itzaldiak eta ikuskariak ausarki. Pillota partidak, erromeriak, 500 txistularien pasaketa hunkigarria, kantari taldeak, bertsulariak, eta eta... Baiño gu euskerarekikoeri xoilik ohartuko gara zertxobait.

Errikoetxe-areto eder batean urteoro egiten diran aurren euskera-etsaminak izan dira euskalzale batendako, ikuskaririk emankorrenak eta egunez egun, premiatsuenak. *Urquijo* Mintegiko Irigarai eta Michelena ziren maiburu, Atorrasagasti zinautziaren betiko laguntzarekin, beste andere eta jaunez gain, 70 inguru aur presentatu ziren 7 urtetatik eta 14 urtetaraino, bi sailetan, adin arau.

Denak ederki ari euskaraz; leeneko sariak beko maillean, Xabier Muñoz eta Idoia Anzak irabazi zituzten eta larriagoko maillean Xabier Agirre eta Garbiñe Anza-k. Halako zerbait egin baledi beste eun euskal erritan, guk uste euskerak beste etorkizuna lukeala. Beste egun batez Santelmo-n banatu zabezten sariak; Santelmo otzegi zaigu holako ikuskaritako, eta merezi luken aroa eta ospea zor zaizkio besta eder huneri.

Bordari prestuak eta kantariak aal zutena egin zuten.

* * *

Jende azien ipuiñen norgeiagora 14 bat lan presentatu ziran; eta iru leen sari, 10 mila, 5 mila eta 2 mila pezetetakoak idazlari ok irabazi zituzten ordenamendu huntan; I. Basterrechea Iruñe-koak *Negu*

euritsua delako ipuiarengatik. II. N. Echaniz Donostiakoak —*Euria ari du*— delakoarendako; eta III. G. Aresti bilbotarrak —*Apalategi*— deritzaionarendako.

Iru horiez gaiñera badira beste ipuin eder, euskera garbi eta errikoian idatzirik; Basterrechea-ren beste bat eta Echaniz-en beste bi. Gaiñerakoen artean beste bizpauru ipuin ernagarri badira oraiño, eta guztiekin uste dugu liburuxka polit bat argitaratu litakela; agian laister.

* * *

Olerki txapelgoa

Garaiker huntara presentatu zirenetan, leen saria, 3 milla pezetakoa, irabazi zuen *Burnigurutz* izena duen poesiak eta II-garrena *Zusterrondo* delakoarenak. Bien egille agertu zen J. Azurmendi fran-ziskotarra, Olerki ederrak biak.

Aurren ipuiñen txapelketara iru presentatu ziren; utsik gabeko, aundiagoko batenak ziruditenak; hala ere, IZIARTXO, Katagorria eta TXORI-TXINTXOA izeneko ipuiñeri sari bana eman zabezten. Egilleak; Unanue anai arrebak. Euskal bestetako egun batez, Tagore-n AMAL eman zuten euskeraz eta bai halaber Jardiel Poncela-ren komedia bat.

* * *

Arantzazun Euskaltzaindiak eratu biltzarreak

Iraillaren 30-ean eta Urriaren 1 eta 2 garren egunetan Akademiak bil-arazi zitun gain hartan euskalari eta euskalzale parrasta bat: aurren irakasteaz eta euskera iztegi azolastatzeko. Itzlari moltzo bat agertu zen eta bai bi emazteki ere; serora franziskotarra bat. Basarrik ere bertsu batzu kantatu zigun ederki.

Mintzatu zirenen artean batzu bakarrik aipatuko ditugu. Astapena Lojendio buruzagi jaunak eman zuen, Kardaberaz eta Mendiburu-n izkiribuen gaia artuz; Mendibururen zaulitasuna eta ioskera ona erakutsi zituen eta Kardaberatz-en mamia, azaletik aulxeago ager-tzen bada ere.

Gero Irigarai jaunak euskalkien urbiltzeaz jardun zuen, idazkera batasunari buruz joateko. Bide hortatik ziñez abiatzeko erabili bear liraken izkerak aipatu zituen, elkargana urbiltzeko iparrekoak eta gu.

A. Villasantek Altube zenaren irakastea azaldu zuen, euskera erri-koa eta bide batez landuaren aldekoa, bere liburuetan arkitzen diran ikasbideak sakonki emanez.

A. Imanol Berriatua euskera bixian elekatu zen, Bermeoko arrantzaleekin Liberia-ra egin bidaia bat xarmanki, berak dakien bezala, kondatuz.

Basterrechea Iruñeko mintzatu zen euskera batasunaz, ortografiar eta kultur itz-etaz. Hau izan zen geienek erabili gaia eta guk esan genuenarekin ados zirela esango genuke.

Hau da; euskera idatzi-batasun aldera joan bear ba dugu, iparrekoek eta egoaldekoek zenbait itz elkar trukatu bearo ditugula; duela zenbait dembora lapurtar-nafarrek gure itz parrasta bat artzen eta usatzen dituzten bezala (*ulertu, zenbaki, aditza, ikurrina, idazlari, idatzi, aberrizale* eta beste halako) eta bai gure ortografia ere nun nai; halaber, giputz-euskalkia leeneko maillean, merezi duen bezala, ezarri nai badute izkiriatzale gazteek, eskas dituen itzak iparrekotik hartu bearo, asmatu berriak usatu gabe; hala segituko diote autore zaarren bideari.

Batasunaren aitzia ari dirala, uste gabean, *erki, arkigunde, pakto, erestalde, egaskin, basatxono, jauñari, gongotzai, biztanle, antzestu, antzerki, antzoki, abizena, laterria, izparringi, lekaide, lekaime, txauburu, urrutizkinlari, pantzera, gerker, bakaldun* eta beste eun halako itz, sosegu eta negurrik gabe, orrialde bakoitzean ogei aldiz idazten ba dira, beste hauen ordez: *eskualde, aurkitze, autsi-mautsi, soiñutalde, aireko, baseliza, apaiz, artxapezpiku, bizilagun, jokatu, komedia, teatro, deitura, erresuma, egunkari, pralle, serora, erretore, telefonlari, grekoa, errege...*

Eta bukatzeko Arantzazun; *Aspiroz* Luzaideko erretora, Leitzeko esakeretaz mintzatu zen, A. Inchausti, Aresti, Tolarettipi, eta beste batzu oraino, oroitzen ezditudanak.

* * *

AGORA baskunaren nobela txapelgoa

Txapelgo hortara 5 presentatu ziran eta 20 milla pezetetako sari joria Gabiriko A. Gregoriok irabazi zuen "Leiarrezko arrosarioa" delako ipuinarengatik. Euskal eta erdal sarien epaitzea afari-jai batean ospatu zen, gainez gain.

* * *

Haritzelhar jaun euskaltzain berria, Baigorri

Nafarroa beere-ko erri eder hortan ospatu zuen Euskaltzaindiak Uztaillean, *Musée basque*-ko buruzagiaren, Akademian sartzea. *Otso-*

bi olerkari aundiaz egin zuen itzaldi xarmagarri bat, eskuara ezinago garbi eta errez batean; eta erantzupena Lafon euskaltzainaren gain izan zen. Bordeleko Irakaslea ziberotarrez mintzatu zen, eta nola gero? Erriko alkateak ere itz batzu erran zituen Baigorriko manera xeean, denen atsegifiez.

Azkenik Arze-nian bildu zen aundieria ederra oturuntzarendako, halakoetan oi diren kanta eta elekak tartetan emanaz. Goizean meza bat entzun genuen, erritarrak kantari; eta euskal kanta zoragarri aien artean eta gero Epperre jaunaren prediku erritar, sakon eta bide batez lañoa aditu ondotik, arras uste ginuen zerutik urbil ginaudela. Atsaldean pillota partida, eta gero bakoitza bere xoko aldera. Besta ederra ziñez Baigorrikoa.

* * *

ORIXE-zenaren goratzarrea

Tolosan egin zen Urrian Orixe olerkariaren oroitzapenetan besta eder bat, bide batez olerki txapelgo baten sari banaketa. Labayen jaunak Iparragirre aretoan astapena eman zion bilkurari, ele batzuk esanez: olerkien artean leen saria irabazi zuena *Herriak eta harriak* delako poema ederra izan zen; egillea, Bilboko G. Aresti jaun gazte ezaguna.

Oturuntzaren ondotik zezen-plazan, dantzari talde moltxo baten ikuskari ederra eman zen.

* * *

Bertsulari saio eta bilkurak

Uda huntan bertsulari saio franko egin dira toki askotan, baiño emen hok bakarrik aipatuko ditugu; *Bastan-Arizkun*-en jaundone Ioane mezpera egunean, nafarren artean egin zen saiaketa pollit bat; mutildantzariak ere tartetan arituz. Txapeldun gelditu zena Zubikoa sunbildarra izan zen.

Agorraren done Iztebe egun-etako atsalde batez, saio polit bat egin zen Beran, bertsulari nafarren artean xoilik, jende aundia bilduz. Ondoko illabete batean azken txapelketa Iruñen egin gogo da.

Iraillaren 22-garrenean, Euskaltzaindiak gidatuz, saio guziak bezala, Bilbon bildu ziran Euskalherriko lau bazterretako bertsulari oberenak, arrakesta aundia bilduz; bizkaitarren artean txapeldun gelditu zen Mugartegik bildu zuen kopa.

APAT-ETXEBARNE.